

ДО ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ В АЕРОКОСМІЧНОМУ
ЗНІМАННІ

© Христина Бурштинська, 2002

Розглянуто основні проблеми українського термінотворення в галузі аерокосмічного знімання: кальковані вирази з російської мови; невдало підібрані терміни, які не відповідають суті процесу чи явища; запозичені терміни з англійської мови. Наведено конкретні приклади і подано рекомендації.

There are considered the main problems of Ukrainian terminology in the branch of air space survey: traced expressions from Russian language, poor selected terms, which did not correspond the means of process of phenomena, terms lended from English language. There are shown specific examples and recommendations are given.

Бурхливе зацікавлення науковців термінологічними проблемами в різних галузях науки та техніки, яке ми спостерігали на початку 90-х років, поволі починає спадати. Хоч, на нашу думку, певні поступи у сфері термінотворення та укладання основних термінологічних систем науково-технічних галузей не дають підстав для заспокоєння. Адже і надалі зустрічаємо в нових підручниках та посібниках, у словниках російські повторення з українськими літерами або невдало скомпоновані термінологічні вирази. Особливою проблемою залишаються запозичення "живцем" з англійської мови, навіть без найменшої спроби приладнати слово до звучання мови української.

Тепер ми вступили в період шліфування термінології, що вимагає особливо зосередженої, копіткої та вдумливої праці над термінотворчими проблемами.

У геодезичній, фотограмметричній термінології широко вживається термін "результатна роздільна здатність", в російській мові – "результатирующая разрешающая способность".

В науково-технічній галузевій літературі зустрічаємо вирази: "результуюча", "результівна", "результативна", "результивна".

Термін використовують в сенсі отримання результату. Наприклад, в аерофотографії, аерозніманні зніманнями є математичні вирази [1]:

$$\frac{1}{R_p} = \frac{1}{R_o} + \frac{1}{R_\phi}; \quad R_p = \frac{R}{1 + R\sigma_w}$$

де R_p – результатна роздільна здатність;

R_o – роздільна здатність аерофотооб'єктива;

R_ϕ – роздільна здатність фотоматеріалу;

R – роздільна здатність без урахування змазу зображення;

$R \sigma_w$ – величина змазу зображення.

Звернемося до основних російсько-українських словників, вони подають:

Великий глумачний словник сучасної української мови, Київ, Ірпінь, "Перун", 2001 – *результатний – те саме, що результативний*;

Російсько-український електрорадіотехнічний словник, К.: Вид. Акад. Наук УРСР, 1961 – *результурующий – результирующий, вислідний*;

Російсько-український науково-технічний словник (наук. редактор – В.Перхач), Львів, 1997 – *результурующий – вислідний, результивний*;

Словник російсько-український політехнічний, К., Ірпінь, "Перун", 2000 – *результурующий – підсумковий, вислідний, наслідковий*.

Термін "вислідний", до якого більше схилиються лінгвісти, як до питання українського, на нашу думку, не є найкращим через відсутність дієслова, яке б передавало суть виразу "отримувати вислід" – "висліджувати" понятійно цілком відмінне слово.

Найвдалішим вважаємо власне термін "результатний", як такий, який є результатом процесу, сумарної дії поодиноких чинників тощо.

Не менш вживаним є термін "змазання зображення", використовують: змазування, змаз; російське – "смаз изображения", деколи застосовують термін "сдвиг изображения", що може трактуватися неоднозначно, адже зображення не зсувається, а через рух літального апарату з відкритим закривачем власне змазується; точкові об'єкти стають лінійними. "Змазування" означає дію, а "змазання" чи "змаз" – її результат.

Незрозуміло стійкими залишаються у спеціальній літературі терміни "дігітайзер" (англ. "digitizer"), "дігіталізація", хоч ці терміни не належать в українській мові до терміносистеми, і вживаними є: "цифрова фотограмметрія", "цифрова знімальна система", "цифровий знімок", "цифрова картографія", то ж до неї логічно можна долучити "цифрувач", "цифрування" [2]. Не може не викликати здивування, що раз ширше, тим не менше, необдумане вживання у технічній літературі слова "джойстик" (в розмовній англ. мові "joystick"), що означає українською "важіль керування" у літаководінні або "ручка". Яка потреба замінити "ручку" "джойстиком", словом за лінгвістичними характеристиками чужим українській мові – незрозуміло.

А якщо таке вживання не виправдане нагальною потребою, тобто це не є навіть термін, наприклад, з інформатики чи комп'ютерної техніки, де українських відповідників ще немає, то таких термінів варто б всіляко позбуватися.

1. Х.Буришинська. Аерофотографія. – ААГТ, Львів, 1999, – С.356. 2. Х.Буришинська. Про основні розбіжності термінотворення у галузі аерокосмічного знімання та аерофотографії. – Вісник "Проблеми української термінології", Львів, Вид. ДУ "Львівська політехніка", 1998, №336.